

Johanna Lähteenmäki

KANSAN KONSULTTI

Tulevaisuuden kansanedustaja on jatkuvasti äänestäjiään konsultoiva tiedon ja näkemysten välittäjä

- **Kansanedustajan työ muuttuu lähivuosisikymmeninä konsultointia muistuttavaksi tiedon ja näkemysten välittämiseksi. Kansanedustaja on todennäköisesti teknologian avulla jatkuvasti yhteydessä äänestäjiinsä.**
- **Digitalisaatio ja avoimuuden vaatimukset voivat johtaa eduskuntatyön avaamiseen: kansanedustajien eturyhmätapaamisista voi tulla julkisia, samoin valiokuntakuulemisista.**
- **Silti jokaisesta kansalaisesta ei tule päättäjää, eikä suora demokratia juuri yleisty. Perinteiset poliittiset instituutiot, kuten puolueet, pitävät todennäköisesti pintansa.**
- **Henkilökeskeisyys korostuu politiikassa tulevaisuudessakin, joten kansanedustajan keskeisimmät taidot ovat kyky esiintyä ja viestiä.**
- **Kansanedustajiin ei vuonna 2035 kohdistu muodollisia pätevyysvaatimuksia, eikä heiltä vaadita esimerkiksi poliitikkopassia.**

"Ainostaan hänellä, joka on varma, ettei hän hajoa siihen, että maailma hänen näkökulmastaan katsottuna suhtautuu liian tyhmästi tai ilkeästi sitä kohtaan, mitä hän maailmalle tahtoi tarjota ja joka kaikkea sitä vastaan kykenee sanomaan: "sittenkin", vain hänellä on "kutsumus" politiikkaan".

Näin ylevästi saksalaisfilosofi Max Weber kuvaili poliitikon ammattia sata vuotta sitten. Kuvailu on osuva yhä, vaikka Weber tuskin aavisti teknologian kehittymisen johtavan keskusteluun poliitikkojen "julkisen kysitölpän" asemasta.

Tässä EVA Arviossa selvitetään, miten digitalisaatio, globalisaatio ja muuttuvat päätöksenteon tasot vaikuttavat poliitikon työhön. Miten poliitikon työ muuttuu? Millaisia poliitikkoja tulevaisuudessa tarvitaan? Minkälaisia henkilöitä politiikka houkuttelee?

Tutkimus perustuu 37 asiantuntijan näkemyksiin, joita selvitettiin paneelissa tulevaisuusväittämillä. Mukana oli toimittajia, tutkijoita, kansanedustajia, virkamiehiä, aktivisteja sekä elinkeinoelämän, puolueiden ja järjestöjen edustajia.

Teknologian kehittyminen haastaa poliittisen järjestelmämme. Käynnissä oleva digitalisaatio parantaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa, mutta myös muuttaa päätöksenteon toimintaympäristöä.

Edellinen yhteiskunnallinen murros, teollinen vallankumous, laajensi äänioikeutta ja toi mukanaan puoluelaitoksen. Miten poliitikon työ muuttuu kahden seuraavan vuosikymmenen ai-

kana? Mitä kansanedustajalta odotetaan, ja miten hän tekee työtään vuonna 2035?

Parin vuosikymmenen aikajänteellä voi jäädä historiaan nykyinen toimintatapa, jossa kansanedustajaksi haluava kiertää vaalipiiriään ja hakee äänestäjiltä avointa valtakirjaa vaikuttaa eduskunnassa. Todennäköisesti kansanedustajasta tulee konsultti – tiedon ja näkemysten välittäjä, joka toimii päätöksenteon ja kansalaisten raja-

pinnassa. Hän pitää teknologian avulla jatkuvas-
ti yhteyttä äänestäjiinsä ja avaa heille työnsä kou-
keroita.

Näin arvioivat tulevaisuuden poliitikon työtä
pohtineet asiantuntijat, joiden näkemyksiä sel-
vitettiin paneelikeskustelussa väitteiden avulla.
Mukana oli 37 politiikkaa eri puolilta tuntevaa
asiantuntijaa: toimittajia, tutkijoita, puolueväkeä,
kansalaisaktiiveja, virkamiehiä (ks. tutkimusme-
netelmästä tarkemmin s. 4).

Panelistit myös pitävät tarpeellisena muutosta,
joka veisi kansanedustajat yhä syvempään vuo-
rovaikutukseen äänestäjiensä kanssa. Tällaista
muutosta ajavat paitsi teknologian kehittyminen,
myös kasvava avoimuuden vaatimus koko yhteis-
kunnassa.

Jatkuvaa dialogia

Panelistien mielestä eduskunta voisi tarjota kan-
sanedustajille työvälineet, joiden avulla he voivat
pitää reaaliaikaisesti yhteyttä äänestäjiinsä. Käy-
tännössä kansanedustaja voisi puida yhteiskun-
nallisia kysymyksiä äänestäjiensä kanssa omas-
sa digitaalisessa kansalaispaneelissaan (kuvio 1).

Kansanedustajat käyvät toki tälläkin haavaa kes-
kusteluja kansalaisten kanssa esimerkiksi sosiaa-
lisessa mediassa. Laajoja kansanjoukkoja nämä
keskustelut eivät kuitenkaan tavoita. Tilastokes-
kuksen mukaan vain 7 prosenttia kansalaisista

on kirjoittanut nettiin yhteiskunnallisen tai po-
liittisen mielipiteen ja vain 11 prosenttia kansa-
laisista käyttää yhteisöpalvelu-
ja yhteiskunnallisiin asioihin
tai politiikkaan.

**”Tietotekniikka
ei ole mikään
ihmelääke”**

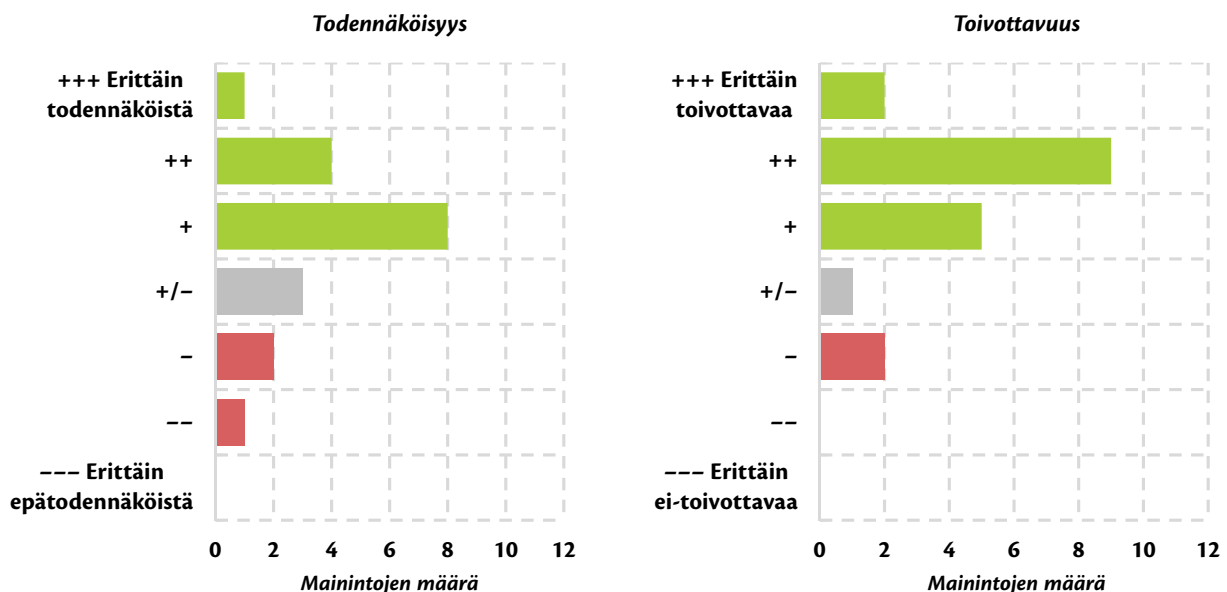
Kansanedustajan oma kansa-
laispaneeli lisäisi luottamuk-
sellista dialogia edustajien ja äänestäjien välillä.
Edustaja voi selvittää äänestäjiensä näkemyksiä,
mutta myös perustella omia päätöksiään. Hyvällä
kansanedustajalla pitää myös olla rohkeutta teh-
dä vaikeita päätöksiä, jotka saattavat heikentää
joidenkin etua.

Näin asiantuntijapaneelissa perusteltiin tarvetta
lisätä dialogia:

*”Asioiden kompleksisuuden lisääntyessä on selvää,
että kansanedustajien on avattava omaa kannan-
muodostustaan ja tiedonkeruutaan yleisölle. Ai-
noa muu vaihtoehto on se, että lobbaajien valta
kasvaa, sillä heillä on resurssit ja motivaatio muo-
dostaa monimutkaisista asioista yksinkertaistettu-
ja (omaa etuaan ajavia) näkemyksiä kansanedus-
tajien käyttöön.”*

*”Tottahan tietotekniikan kehitys tuo mahdolli-
suuksia tiivistää kansanedustajan yhteyksiä kan-
salaisiin. Mikään ihmelääke se ei kuitenkaan ole.
Nykyisinkin pieni äänekäs vähemmistö mekkaloi
somessa.”*

Kuvio 1 ”Vuonna 2035 kansanedustajat konsultoivat ahkerasti äänestäjiään. Eduskunta tarjoaa digitaaliset työkalut, joiden avulla kansanedustajat voivat pitää reaaliaikaisesti yhteyttä äänestäjiinsä ja järjestää esimerkiksi kansalaispaneelija heidän keskuudessaan näkemysten vaihtamiseksi.”

Avoimuutta valmisteluun

Kun avoimuus ja läpinäkyvyys lisääntyvät kaikkialla yhteiskunnassa, ei eduskuntakaan voi taistella muutosta vastaan menettämättä omaa legitimitteettiään. Merkkejä voimistuvasta avoimuudesta nousee yhteiskunnassa esille tämän tästä.

Esimerkiksi sijoitusyhtiö Bridgewater Associates nauhoittaa kaikki johtoryhmän kokoukset ja tallenteet ovat työntekijöiden saatavilla². Kauppätieteiden ja tekniikan tutkimukseen apurahoja myöntävä KAUTE-säätiö taas jakoi digitalisaation tutkimukseen apurahoja

Julkisuuden lisääntyminen voisi vahvistaa kansanedustajan työn arvostusta

videohakemusten perusteella. Videot julkaistiin netissä, ja kansalaiset saivat äänestää niistä suosikkiaan.

Panelistit pitävät kaikkiaan toivottavana julkisen

päätöksenteon avoimuuden lisääntymistä. Tulvaisuuden kansanedustaja raportoi avoimesti tapaamisensa erilaisten eturyhmien kanssa ja valiokuntatyön avoimuutta lisätään (kuvio 2).

Valiokunnissa käytävä keskustelu ja asiantuntija-kuulemiset voitaisiin esimerkiksi streamata nettiin, jolloin tieto olisi vaivattomasti myös kansalaisten käytössä.

Täysin avoimeksi valmistelutyö ei kuitenkaan voi muuttua, sillä käsittelyyn tulee myös esimerkik-

si kansallisen turvallisuuden kannalta merkittävää aineistoa.

Näin panelistit perustelivat avoimuuden lisäämistä:

”Kun laitetaan joukko erimielisiä ihmisiä samaan tilaan pohtimaan jonkun tietyn lain problematiikkaa, heiltä vaadittaisiin epäinhimillisiä kykyä vaieta ja saada piiloon kaikki vähänkin kiinnostava debatointi.”

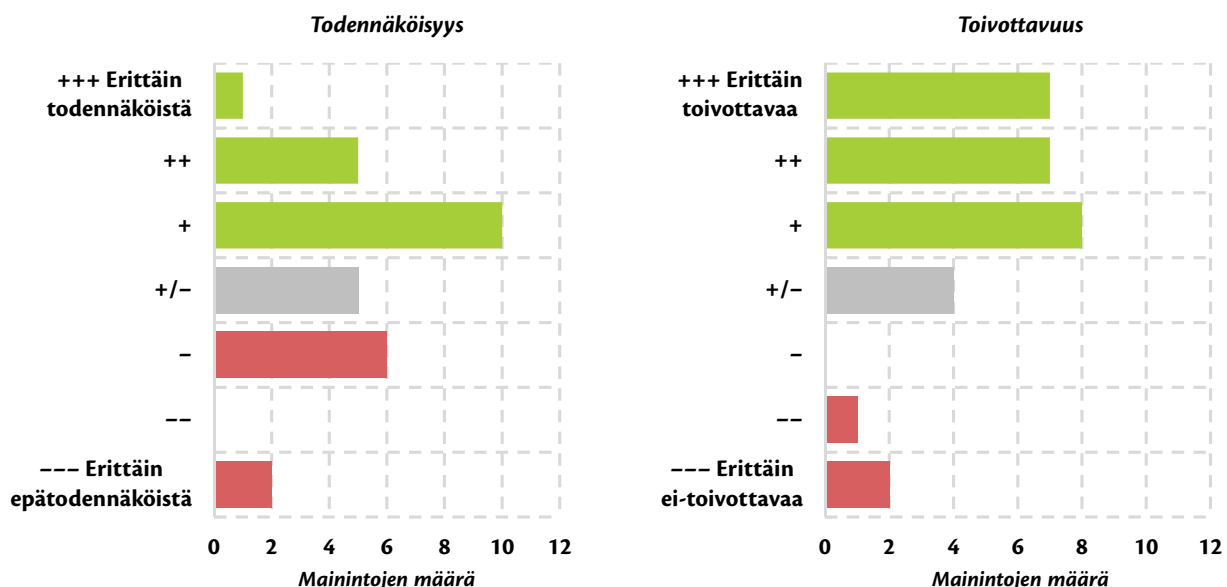
”Olisi läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden kannalta tärkeää uudistaa eduskuntatyön avoimuutta. En ole kuitenkaan varma, onnistutaanko sitä perustavanlaatuisesti avaamaan, kun päätöksentekijöinä ovat kohteet itse.”

Mutta muuttaisiko valiokuntatyöskentelyn avaaminen kokoukset performanssiksi? Jotkut pitävät nykyistä televisioitavaa eduskunnan kyselytuntia performanssina, jossa kansanedustajat kerran viikossa esittävät ajavansa kansalaisten asioita.

Kauhuskenaariossa valiokuntatyöskentelykin voisi muuttua tv:n ohjelmaformaatiksi, jolloin todelliset päätökset tehtäisiin piilossa julkisuudelta. Tavoiteskenaariossa taas valmistelun julkisuuden lisääntyminen vahvistaisi kansanedustajien työn arvostusta ja legitimitteettiä.³

Työvälineiden kehittyminen mahdollistaa joka tapauksessa sen, että kansanedustajat tekevät tu-

Kuvio 2 ”Vuonna 2035 eduskunnan valmistelutyö on avointa. Kansalaisten kiinnostuksen ja luottamuksen lisäämiseksi eduskunnan päätöksentekoon kansanedustajat julkaisevat kaikki tapaamisensa ja lainvalmistelutyössä tehtävät valiokuntakuulemiset ovat julkisia.”

levaisuudessa etätöitä. Heidän ei tarvitsisi olla paikan päällä eduskuntatalossa esimerkiksi valiokuntien kokoontumisten tai äänestystenään aikana. Panelistit pitävät tämänkaltaista etäyhteyksien hyödyntämistä hyvin todennäköisenä ja myös toivottavana.

Valtaosa panelisteista uskoo myös, että vaaleissa on käytössä sähköinen äänestäminen 20 vuoden kuluttua. Eduskunta selvittää paraikaa sähköistä äänestämistä, ja siihen liittyviä kyberuhkia, joita tietoturva-asiantuntijat ovat ottaneet esille.

Puolueet pitävät pintansa

Tulevaisuuden kansanedustaja elää ulkoisen, nopeaa reagointia vaativan ja vanhojen, hitaiden rakenteiden ristipaineessa. Kun edellinen yhteiskunnallinen murros, teollinen vallankumous, laajensi äänioikeutta ja toi mukanaan puoluelaitoksen, muuttaako nykyinen teknologinen murros valtarakenteet kokonaan?

Tuskin. Panelistit uskovat, että nykyiset rakenteet pitävät pintansa: päätöksenteossa ei siirrytä suo-

Näin tutkimus tehtiin

Paneelitutkimus toteutettiin vaihtoehtoisia tulevaisuuksia penkovaalla Delfoi-metodilla. Delfoissa tutkimuskohdetta eri puolilta tuntevat asiantuntijat osallistuvat paneelikeskusteluun. Pääosan keskustelusta muodostaa tulevaisuusväitteiden kommentointi ja arviointi. Panelistit arvioivat väitteitä sen mukaan, kuinka toivottavina ja todennäköisinä he niitä pitävät.

Delfoi-menetelmää käytetään tulevaisuudentutkimuksessa usein. Se sopii hyvin tutkimuskohteisiin, joissa muutokset ovat idulla, koska se antaa mahdollisuuden hahmotella parhaaseen kehitykseen johtavaa sopivaa toimintastrategiaa.

Paneeliin osallistuivat (osa ei halunnut nimeään julkisuuteen):

Ahva, Tiina, Perussuomalaisten nuorten 2. varapuheenjohtaja

Elo, Simon, kansanedustaja, Perussuomalaiset

Fjäder, Sture, puheenjohtaja, Akava

Haapala, Timo, politiikan erikoistoimittaja, Ilta-Sanomat

Helle, Minna, valtakunnansovittelija

Jokinen, Juho, toimitusjohtaja, Dingle

Jori, Talvikki, toiminnanjohtaja, Varsinais-Suomen Sos.dem. Piiri

Karvala, Kreeta, artikkelitoimittaja, fil.tri, Iltalehti

Kasvi, Jyrki, kansanedustaja, Vihreät

Kokkonen, Antti, vastaava päätoimittaja, Lapin Kansa/Pohjolan Sanomat

Korkea-oja, Lauri, viestintä- ja yhteiskuntasuhdejohtaja, Attendo

Kuparinen, Susanna, ohjaaja, toimittaja

Kuusi, Osmo, Innovaatio- ja tulevaisuudentutkimuksen dosentti, Aalto yliopisto

Laurén, Hanna, Director Market Access and Aeropolitics, Finnair

Tulevaisuuden poliitikko 2035 -tutkimuspaneeli toteutettiin verkossa kahdella kierroksella. Kaikkiaan panelisteina toimi 37 poliitikon ammattia tuntevaa asiantuntijaa: kansanedustajia, puolueiden työntekijöitä, toimittajia, tutkijoita, virkamiehiä ja kansalaisaktiiveja sekä elinkeinoelämän ja järjestöjen edustajia.

Keskustelut toteutettiin loka-joulukuussa 2016. Tämä EVA Arvio pohjaa paneelissa esitettyihin näkemyksiin, muttei sellaisenaan edusta paneelin konsensusta tai yksittäisen panelistin näkemystä ja mielipidettä.

Mickelsson, Rauli, VTT, dosentti Turun yliopisto, valtio-oppi

Pekkala, Juhani, toimitusjohtaja, Kaupan liitto

Pekkanen, Joonas, kansalaisaktivisti

Purojärvi, Jonna, puheenjohtaja, Piraattipuolue

Puura, Heli, puheenjohtaja, TEAM Teollisuusalojen ammattiliitto

Rehn, Alf, professori, Åbo Akademi

Rydman, Wille, kansanedustaja, Kokoomus

Salonranta, Jussi, analyytikko, Toivo ajatuspaja

Siren, Saara-Sofia, kansanedustaja, Kokoomus

Sund, Ralf, pääekonomisti, STTK

Torvinen, Janne, ylitarkastaja, Puolustusministeriö

Valtonen, Olli, toiminnanjohtaja, Helsinki Missio

Vehviläinen, Anu, ministeri, kunta- ja uudistusministeri, Valtiovarainministeriö

Vento, Heikki, politiikan toimittaja, Suomen Kuvalehti

Vihriälä, Vesa, toimitusjohtaja, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

Virtanen, Arto, Public Affairs Director, Hill and Knowlton Finland

raan demokratiaan, eikä edustuksellisesta demokratiasta luovuta. (Kuvio 3.)

Osa panelisteista arvioi, että kansanäänestykset lisääisivät kansalaisten kiinnostusta ja täydentäisivät edustuksellista demokratiaa.

Suoran demokratian lisäämistä vastaan taas puhuvat esimerkiksi Britannian lopputulokseltaan yllättävän EU-kansanäänestyksen Brexitin kaltaiset kokemukset. Suoran demokratian laaja käyttö voisi tuoda epävakautta päätöksentekojärjestelmään, kun esimerkiksi tunnekampanjoin-ti saa vallan.

Useakin panelisti antoi kommentissaan tuen edustukselliselle demokratialle:

”Suomessa etsitään edelleen myös tulevaisuudessa politiikasta isähahmoja, jotka päättävät, ettei tavallisten ihmisten tarvitsisi vaivata päätään.”

”Tämä söisi edustuksellisen demokratian valtaa ja edellyttäisi järjetöntä perehtymistä kansalaisilta... kansalaisilla ei ole samaa tietotaitoa kuin virkamiehillä ja poliitikoilla yhteensä.”

Nykyjärjestelmään luottaminen näkyi myös, kun panelistit arvioivat sitä, miten äänestysprosentti tulevaisuudessa kehittyi. Kukaan panelisteista ei arvioinut eduskuntavaalien äänestysaktiivisuuden laskevan alle 60 prosentin kahden lähivuosi-kymmenen aikana.

2000-luvun eduskuntavaaleissa äänestysprosentti on liikkunut 67,9 ja 70,5 prosentin välillä. Äänestysaktiivisuus voi panelistien mielestä siis hieman laskea nykytasolta. Moni uskoo toisaalta siihen, että ajoittain mielenkiintoiset henkilöasetelmat ja protestiliikkeet saattavat nostaa äänestysprosenttia.

Puolueiden roolia paneelissa arvioitiin muiden muassa näin:

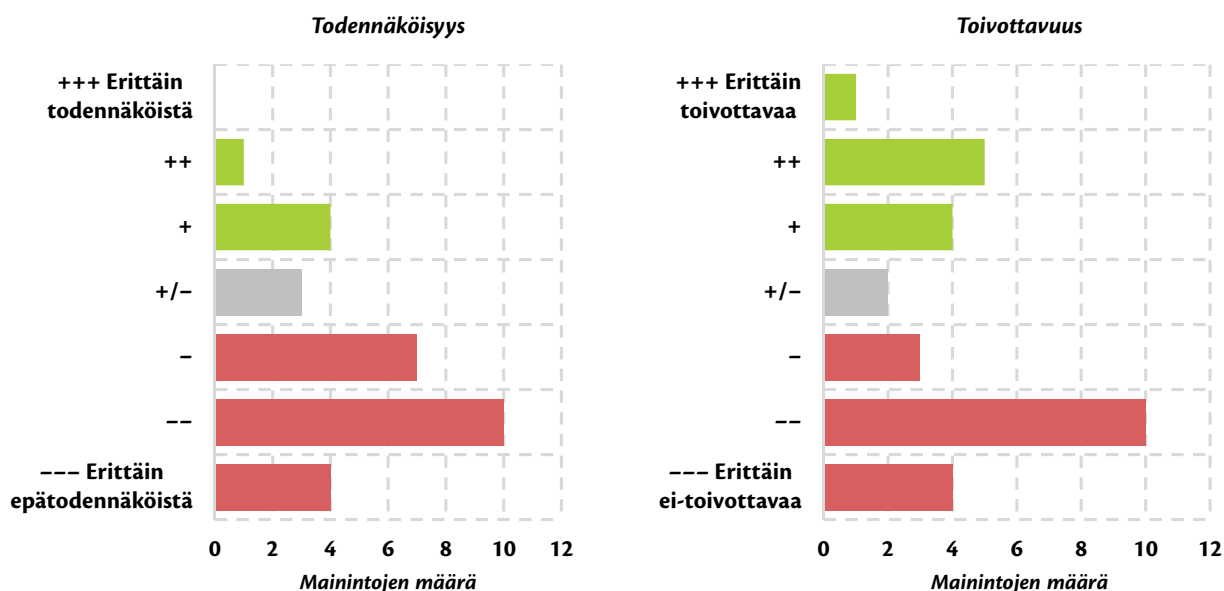
”Demokratian luonne ohjaa ihmisiä liittymään yhteen samanmielisten kanssa. Puolueiden nimet ja toimintamuodot muuttuvat, mutta puolueiden kaltaisia yhteenliittymiä tulee silti aina olemaan.”

”Demokratia ohjaa samanmielisiä yhteen”

”Puolueet on ollut Suomessa toimiva tapa organisoida poliittista toimintaa ja eduskunnan työskentelyä. Ennakoitavuus on ollut hyvää.”

Panelistien mukaan puolueiden kautta toimiminen tuo poliittiseen päätöksentekojärjestelmään vakautta ja ennustettavuutta. Puolueet enemmänkin muuttuvat ehdokkaidensa mukana.

Kuvio 3 ”Vuonna 2035 jokainen suomalainen on päättäjä. Kansanvallan lisäämiseksi Suomessa järjestetään kolme kertaa vuodessa kansanäänestyksiä, joissa äänestäjien on mahdollista tukea tai hylätä eduskunnan lakiesityksiä”.

Panelistit uskovat laajojen, valtakunnallisesti ehdokkaita kokoavien puolueiden säilyttävän asemansa eduskunnassa myös tulevaisuudessa (kuvio 4, s. 7). Sitoutumattomien ehdokkaiden määrä tuskin merkittävästi nousee.

Vaikka globaaleihin ongelmiin kaivataan globaaleja ratkaisuja, panelistit eivät pidä todennä-

köisenä, että syntyisi uusia globaaleja instituutioita. Tätä selvitettiin väittämällä ”On perustettu Maailmanparlamentti, joka päättää esimerkiksi globaalista verotuksesta (esim. hiilivero)”. Jo olemassaolevien YK:n ja EU:n toimintakykyyn suhtaudutaan skeptisesti.

Suuryritysten ja kansalaisjärjestöjen valta kasvaa, työmarkkinajärjestöjen ja puolueiden hiipuu

Panelisteilta pyydettiin myös arviota siitä, miten yhteiskunnallinen vallankäyttö muuttuu lähivuosikymmeninä. Suurin osa panelisteista piti todennäköisenä, että yhteiskunnallista valtaansa lisäävät tulevaisuudessa suuryritykset (17 panelistia) ja kansalaisjärjestöt (16).

Suuryritysten vallan kasvu selittynee globaalien tuotantoketjujen merkityksen kasvamisella. Eri arvioiden mukaan kansainvälisestä kaupasta reilu kolmannes käydään monikansallisten konsernien sisällä, joten sadan globaalisti suurimman taloudellisen toimijan listalle mahtuu enää 31 valtiota.⁴

Kansalaisjärjestöjen vallan kasvu taas voi selittyä sillä, että nopeatempoisessa ja sirpaloituvassa maailmassa teemapohjaisuus puhuttelee ihmisiä. Yksittäisen teeman ympärille muotoutuvat liikkeet pystyvät parhaimmillaan myös organisoitumaan ketterästi.

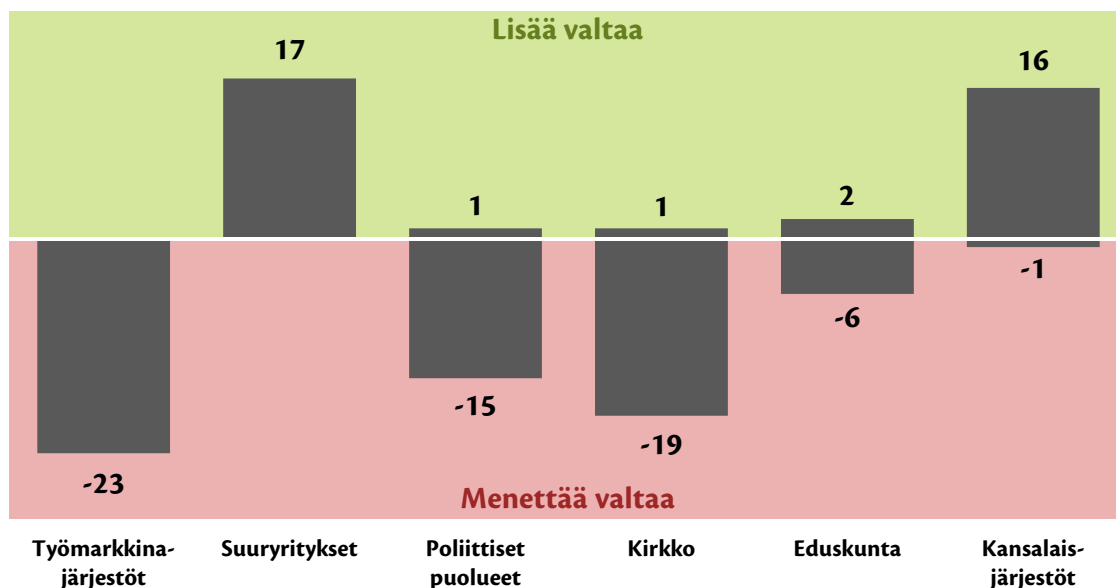
Panelistien mukaan yhteiskunnallista valtaansa menettävät työmarkkinajärjestöt (23), kirkko (19) ja puolueet (15). Näiden toimijoiden vallan uskotaan heikentyvän, kun niiden jäsenmäärät laskevat.

Työmarkkinajärjestöjen valta muuttuu luultavasti hitaasti, sillä ne käyttävät pitkälti rakenteellista valtaa. Järjestöt sopivat hallituksen kanssa tai jopa keskenään useista työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan kysymyksistä.⁵

Panelisteja pyydettiin määrittämään myös, minkä tahojen he toivoisivat lisäävän yhteiskunnallista valtaansa tulevaisuudessa. Ylivoimaisesti eniten mainintoja sai eduskunta (21). Eduskunnan asemaa vahvistettiin 2000-luvun perustuslakiuudistuksessa, mutta käytännössä enemmistöhallitukset ja puoluekuri ovat keskittäneet valtaa eduskunnan sijaan puolueille ja niiden johtohahmoille.⁶

Sekä työmarkkinajärjestöjen että puolueiden yhteiskunnallisen vallan pieneneminen jäsenmäärien suhteessa ei siis ole yksiselitteistä. Panelistien arvioiden perusteella molemmat tahot joutuvat kuitenkin perusteellamaan vahvasti legitimitettiään vallan ytimessä tulevaisuudessa.

Todennäköiset muutokset yhteiskunnallisessa vallankäytössä (mainintojen määrä)

Tunteet, arvot ja esiintymiskyky

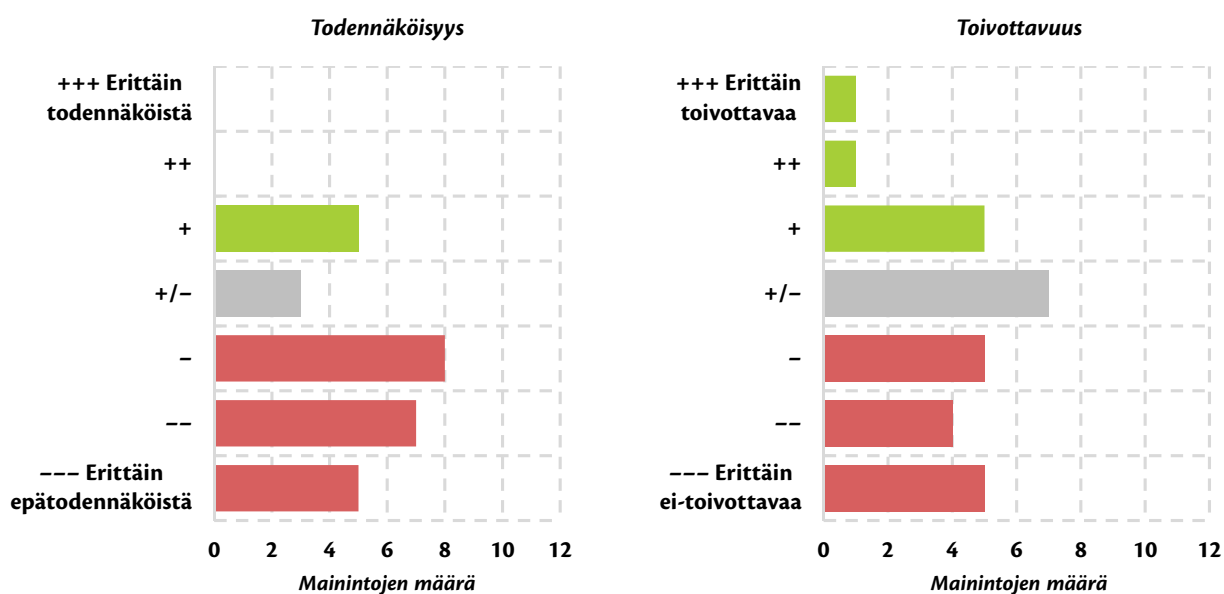
Poliittisessa keskustelussa tunteisiin vetoamisella ja arvoilla on erityinen merkitys. Poliitiikka ei tulevaisuudessakaan pohjaa pelkkiin faktoihin, vaikka Big Data, robotiikka ja algoritmit tekevät valtaviin tietomassojen käsittelystä ja jalostamisesta helpompaa. (Kuvio 5.)

Todennäköisempää on, että kehitys kulkee kohti yhä henkilökeskeisempää politiikkaa.

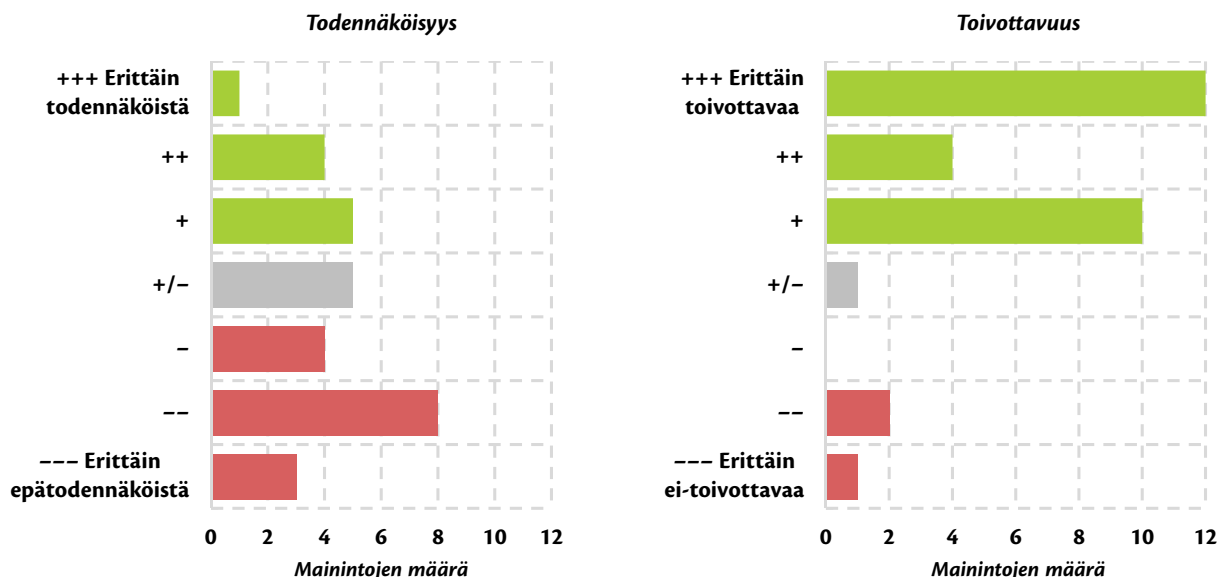
Poliitikon tärkeimpiä ominaisuuksia ovat hänen viestinnälliset valmiutensa: kyky tiivistää monimutkaisia vaikutussuhteita ja esiintyä uskottavasti. Panelistit pitävät todennäköisenä, että tulevaisuuden vaaleissa korkeimman äänimäärän keräävät taitavimmat esiintyjät.

Tulevaisuudessa poliitikkoja voidaanakin määrittellä oikeisto–vasemmisto-akselin sijaan asiapiito–tunnepiito-akselilla, yksi paneelin

Kuvio 4 ”Vuonna 2035 neljäsosa kansanedustajista toimii eduskunnassa isojen, valtakunnallisesti toimivien, puolueiden ulkopuolella, joko sitoutumattomana ehdokkaana tai oman valitsijaryhmänsä edustajana”.

Kuvio 5 ”Vuonna 2035 poliittista keskustelua käydään erittäin asiapitoisesti. Tiedot on helpompi tarkistaa, kun Big Datan, suurten tietomassojen, algoritmien ja robotiikan hyödyntäminen luovat pohjan keskustelulle”.

asiantuntijoista arvioi. Populistisista virtauksistaakaan tuskin päästään eroon.

”Menestyvä kansanedustaja sitä vastoin on useimmiten esiintymistaitoinen ja oppimiskykyinen generalisti – sellainen, joka kykenee suodattamaan valtavasta asiantuntijalausuntojen määrästä olennaisen, tekemään siitä arvomaailmansa mukaiset johtopäätökset ja perustelevaan kantansa äänestäjilleen.”

”Populismi on osa politiikkaa”

”Saamme todennäköisemmin näennäsiasiallista keskustelua, jossa yhä taitavammat puhujat käyttävät niin retorisia keinoja kuin taidokasta esiintymistä (eleet, äänenpainot ym.) luodakseen uskottavuutta ja luotettavuutta, jotka vetoavat ihmiseen yli rationaalisen järjen.”

”Populismi on osa politiikkaa; faktatkaan eivät aina ole yksiselitteisiä.”

Todennäköinen kehitys heijastelee myös panelistien näkemystä siitä, mitä kansa odottaa edustajiltaan. Monimutkaisessa maailmassa myös kansalaisilla pitäisi olla kiinnostusta ja kykyä hyödyntää massiivista tietomäärää ja haastaa päättäjiä keskusteluun.

Maailma ympärillä monimutkaistuu ja poliitikoilta vaaditaan yhä tiiviimpää vuorovaikutusta kansalaisten kanssa. Olisiko poliitikoille tarpeen asettaa pätevyysvaatimuksia, kuten virkamiehille?

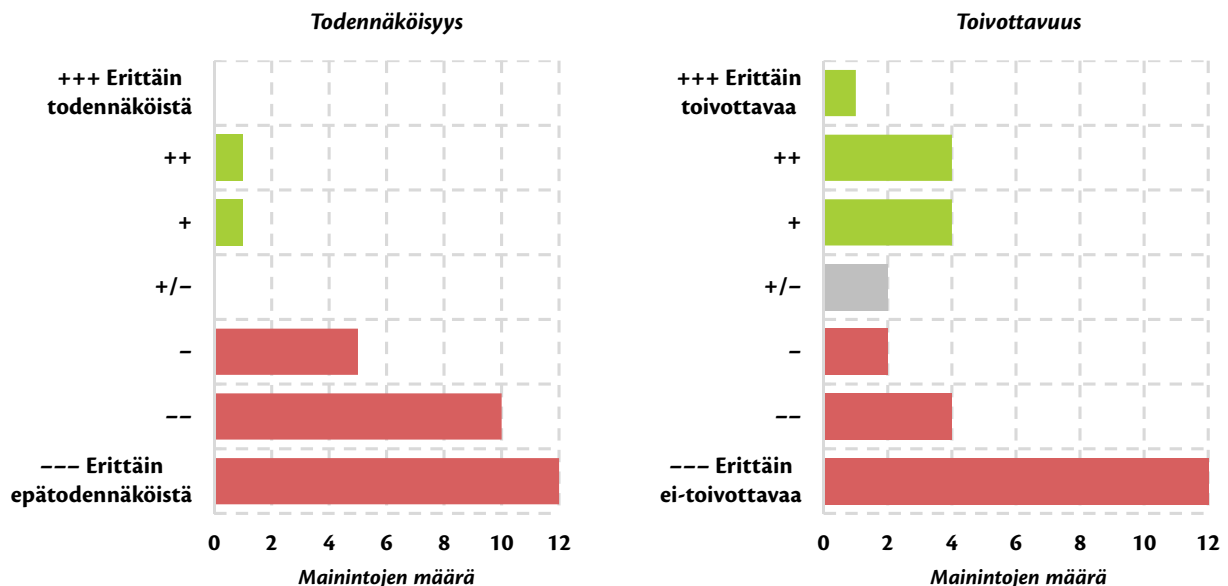
Muodollista pätevyyttä ei vaadita

Suhtautumista muodollisiin pätevyysvaatimukseen kartoitettiin poliitikkopassia koskevalla väitteellä. Poliitikkopassin suorittaminen antaisi muodollisen pätevyden toimia kansanedustajana. Passin suorittaminen ei vaatisi taloudellisia resursseja, vaan sen voisi tehdä esimerkiksi verkkokurssina. Passi mittaisi henkilön asiantunteudesta yhteiskunnasta, lainsäädäntötyöstä ja kansantaloudesta.

Vaikka osaa panelisteista ajatus poliitikkopassista houkutteleekin, ei pätevyysvaatimuksia pidetä todennäköisinä.

Panelistien mukaan rehellisyys ja kansalaisuus ovat poliitikon ainoat pätevyysvaatimukset myös tulevaisuudessa. Pätevyysvaatimukset saattaisivat sulkea joitakin kansanryhmiä ulkopuolelle, ja pätevyden mittaaminen puolueettomasti voisi osoittautua mahdottomaksi.

Kuvio 6 ”Vuoden 2035 eduskuntavaaleissa ehdolle voivat asettua ainoastaan muodollisesti pätevät henkilöt. Pätevyys saavutetaan suorittamalla poliitikkopassi, joka mittaa henkilön asian tuntemusta yhteiskunnasta, lainsäädäntötyöstä ja kansantaloudesta. Poliitikkopassin suorittaminen ei vaadi taloudellisia resursseja, vaan sen voi suorittaa esimerkiksi verkkokoulutuksena”.

Lähivuosina kansanedustajana ei myöskään nähdä palkkasotureita. Panelistit uskovat, ettei kansanedustajien palkkioita merkittävästi koroteta.

Monet panelisteista toivovat, että politiikkaan hakeudutaan nimenomaan vaikuttamisen halusta, ei rahan vuoksi. Kansan edustajuus on kutsumusammatti.

”Olen tyytyväinen äänestäjä, kun vaikuttajan motivaattori on muu kuin raha. Poliittisen järjestelmän tehokkuutta on kehitettävä, ei houkuteltava nykysysteemiin palkkasotureita.”

Useimmat panelistit olivat kuitenkin sitä mieltä, että nykyisessä korvaustasossa on ongelmia: se ei houkuttele kaikkia politiikkaan ja palkasta suuri osa pitää käyttää vaalirahoitukseen.

Julkisen sektorin säästöpainet ja poliitikkojen palkkaukseen liittyvä keskustelu estävät palkkioiden korottamisen. Kansanedustajan ammatin legitimizeettiä voitaisiin panelistien mielestä parantaa luopumalla verovapaista kulukorvauksista ja korottamalla vastaavasti palkkiotasoa.

Samaan tapaan toivottavana pidettiin ohjeellisen vaalibudjettikatkon asettamista, mutta sen käytönottoa ei pidetty todennäköisenä. Maltillista kannatusta patkätöiden maailmassa sai myös edustajakauden jälkeen maksettavasta sopeutusrahasta luopuminen.

Kolme skenaariota poliitikon ammatista vuonna 2035

Paneelikeskustelun pohjalta voidaan muodostaa kolme erilaista tulevaisuuden politiikan skenaariota. Skenaarioihin on poimittu keskustelussa esiin nousseita näkemyksiä, mutta ne eivät edusta panelistien yhteistä konsensusta tai yksittäisen panelistin näkemystä.

Digitaalisuuden läpäisemä toimintaympäristö tuottaa työstä toiseen hyppelehtiviä freelancer-poliitikkoja ja täysipäiväisiä superedustajia. Avoim edustuksellisuus taas vie poliitikon jatkuvan lupin alle ja jatkuvasti äänestäjäkuntansa kanssa keskustelemaan kansanedustajuuteen. Kolmas skenaario nojaa instituutioiden arvokkuuteen ja hitaaseen muuttumiseen, ja kansanedustajan rooliin päätöksenteon asiantuntijana.

Digiajan superguru

Digidemokratiassa jokainen suomalainen on poliitikko. Digitalisaatio on mahdollistanut sen, että kansalaiset voivat valita käyttävätkö äänensä itse kaikissa äänestyksissä vai delegoivatko äänensä edustajalle.

Vieläkin merkittävämpi digitalisaation tuoma muutos on mahdollisuus äänestää useita ehdokkaita ja vaihtaa edustajaa myös vaalien välillä. Kansalaisen on siis mahdollista delegoida äänensä eri edustajille poliitikkalohkoittain: yksi edustaja talousasioihin, toinen sosiaalisiin.

Päätöksenteossa kansanedustajan painoarvo määräytyy hänen keräämiensä äänien perusteella. Tämä on johtanut kansanedustajien erikoistumiseen eri sektoreille keräämiensä äänien mukaan. Äänestäjät arvioivat edustajien suoritusta kuten asiakkaat yrityksen palvelua, sillä ääni on mahdollista siirtää toiselle edustajalle, mikäli valitun edustajan toimintatavat eivät miellytä.

Digidemokratiassa poliitikko on freelancer, joka hyppii sujuvasti työstä toiseen politiikan ja oman työn välillä. Raja poliitikon ja kansalaisen välillä on liukuva:

osa on antanut äänensä pois, jotkut äänestävät omilla ja tuttavapiirin äänillä ja sitten superedustajat työskennelevät politiikassa täysipäiväisesti.

Suurempia äänimääriä käyttävät superedustajat ovat johtohahmoja, jotka etsivät ahkerasti kumppaneita muista poliitikoista omien hankkeidensa edistämiseksi. Johtohahmot toimivat vahvasti omalla persoonallaan bisnesgurujen tyyliin ja kokoavat ympärilleen oman kabinetin aiemman puoluekoneiston sijaan.

Kun ääniä on mahdollista siirtää koko ajan, ei edustajuus vaadi enää mittavaa vaalikampanjointia. Kansalaisopistot järjestävät poliittikkokursseja, joilla edustajiksi pyrkiville opetetaan yhteiskunnan, kansantalouden ja lainsäädäntötyön toimintamekanismeja. Poliittikkopassin suorittaminen on edellytys edustajana toimimiselle.

Superedustajien puheille pyrkii aktiivisesti erilaisia lobbareita, sillä heillä on suuri vaikutusmahdollisuus päätöksentekoon. Mutta koska kansalaisilla on mahdollisuus myös siirtää äänensä pois, punnitsevat edustajat tarkkaan äänestyspäätöksensä. Poliittisten analyttikkojen algoritmit analysoivatkin tarkkaan äänien muutoksia ja pyrkivät ennustamaan nousevia supervaikuttajia.

Keskusteleva projektipäällikkö

Avointa edustuksellisuutta painottavassa toimintaympäristössä kansanedustaja on keskusteleva projektipäällikkö. Teknologian hyödyntämisestä on tullut arkipäivää työssä.

Valiokuntien kokoukset ovat pääosin julkisia ja niihin voi osallistua myös etäyhteydellä. Erityisesti maakuntaedustajat ovat innostuneet etäyöskentelystä, mikä on mahdollistanut esimerkiksi äänestyksiin osallistumisen omasta vaalipiiristä käsin.

Valiokuntatyön avoimuus on lisännyt edustajien työtaakkaa, sillä kokouksista on tullut näytönpaikkoja. Vaikeimmat kysymykset pyritään selvittämään etukäteen. Kun kokouksista on tullut julkisia, pyrkivät taitavimmat kansanedustajat niiden avulla saamaan laajemman tuen ajamilleen asioille.

Näin kansanedustaja kokee olevansa koko ajan valvovan luopin alla. Vaikka etä-äänestäminen on lisännyt kansanedustajan liikkumavapautta, pitää hänen kuitenkin jatkuvasti pitää mielessään missä ja kenen seurassa hän on äänestäessään, jotta mahdollisilta jääviysskandaaleilta vältytään. Monet edustajat pyrkivätkin tekemään yhä selvemmin rajaa yksityisen ja julkisen välille.

Kansanedustajalla on käytössään oma kansalaispaneeli, jonka kautta hän käy jatkuvaa vuoropuhelua äänestäjensä kanssa. Kansanedustajan sosiaalisilla taidoilla onkin paljon merkitystä. Edustajan taidoista riippuu millaisia henkilöitä ja osaamista hän saa paneeliinsa houkutelua avukseen.

Avoimuus on lisännyt eduskunnan valtaa ja kansalaisten kiinnostusta politiikkaan. Yritykset ja kansalaisjärjestöt pyrkivät saamaan aktiivisesti asiantuntija-aseman kansanedustajien lähipiirissä. Liike muiden sektoreiden ja politiikan välillä on vahvistunut, kun julkisesti näyttöjään antavat poliitikot saavat mielenkiintoisia työtarjouksia politiikan ulkopuolelta.

Puolueet ovat löyhästi aatteiden ympärille muodostuneita yhteenliittymiä, joiden ideologinen liima ei ole erityisen vahva. Ne houkuttelevat ehdokaslistoilleen valovoimaisia esiintyjä ja mielenkiintoisia henkilöitä laidasta laitaan. Poliitikoksi pätevydytään hyvin erilaisilla taustoilla, mutta halutuimpia ehdokkaita ovat ne, joilla on jo näyttöjä julkisesti toimimisesta.

Päätöksenteon asiantuntija

Teknologinen murros ei ole vielä puhkaissut eduskuntatalon seiniä. Arvokkaita instituutioita korostavassa toimintaympäristössä kansanedustajat toimivat kuin edeltäjänsä vuosikymmeniä sitten. Edustajat kokoon-tuvat edelleen kerran viikossa kyselytunneille nauttimaan poliittisesta teatterista.

Päätöksenteon kohteena olevat asiat ovat kuitenkin monimutkaistuneet entisestään, eikä poliittinen keskustelu puhuttele helposti kansalaisia. Kansanedustajien tukena ovat puolueiden laajat viestintäkoneistot, jotka muokkaavat politiikan kieltä kansalaisille.

Haasteista huolimatta edustajat kokevat kunnia-asikseen toimia poliittisen päätöksenteon asiantuntijoina, mutta ovat varovaisia kokeilemaan uusia toimintamalleja. Epäonnistumisten pelätään rapauttavan kansanedustuslaitoksen arvokkuutta.

Kansanedustajat ovat tiivis porukka, joka aina ajoittain kokee vastakkainasettelua ulkopuolisen maailman kanssa. Yhteistä näkemystä haetaan yhä edelleen kokoushuoneissa, joiden ulkopuolella viestijät kärkevät uutisia. Yhteyttä kansalaisiin haetaan myös kansalaisraatien kautta, joita kuullaan päätöksenteon valmistelussa.

Arvokkaita instituutioita korostavassa ympäristössä kansanedustaja toimii kutsumusammattissa, jota voi olla vaikea ymmärtää ulkopuolelta alan kirjoittamattomien sääntöjen vuoksi. Monet kansanedustajat kuuluvat tunnettuihin poliitikkosuoihin ja ovat kasvaneet edustajiksi puoluekoneistojen ja edunvalvontajärjestöjen hellässä huomassa.

Koska eduskunnan työtapoja ei ole juurikaan muutettu, riippuu teknologian hyödyntäminen jokaisesta kansanedustajasta. Toiset käyttävät innokkaasti käännösrobotteja ja hakevat tietoa globaalisti, toiset edustajat rakentavat maailmankuvaansa tapaamalla kansalaisia kasvotusten.

Poliitikon työssä suurimmat muutokset koskevatkin työn sisältöjä, eivät niinkään toimintatapoja. Keskusteltavana on esimerkiksi, miten sosiaaliturva-päätöksiä tekevät algoritmit painottavat henkilön työhistoriaa. Samaa kieltä poliitikkojen kanssa puhuvat ennen kaikkea virkamiehet ja työmarkkinajärjestöt, joiden kanssa kansanedustajat ovatkin eniten vuorovaikutuksessa.

Viitteet

- ¹ Risto Ikonen, Kasvatus&aika (2009): Aiotteko tutkijaksi vai poliitikoksi? Max Weberin analyysi tieteestä ja politiikasta ammatteina.
- ² Bock (2016).
- ³ Avoimuuden legitimizeettiä lisäävästä vaikutuksesta kirjoittavat Juho Vesa ja Anu Kantola (2016). Heidän tutkimuksensa mukaan laaja enemmistö virkamiehistä (70 %) arvioi, että kansalaisten verkkokuuleminen lainvalmisteluvaiheessa vahvistaa ennen kaikkea kansalaisten luottamusta poliittiseen päätöksentekoon.
- ⁴ Myers (2016).
- ⁵ Ruostesaari (2014).
- ⁶ Ruostesaari (2014).

Kirjallisuus

Alhanen, Kai (2016): Dialogi demokratiassa. Gaudemaus.

Apunen, Matti, Jungner Mikael ja Turunen, Taru (2016): Pelastakaa puolueet. EVA Pamfletti.

Blåfield, Ville ja Rätty, Reetta (2015): Kuka hullu haluaa poliitikoksi? Teos.

Bock, Laszlo (2015): Work Rules! Twelve.

Gordon, Theodore (2013): The Delphi Method. Futures Research Methodology. Millennium Project. http://millennium-project.org/FRMv3_0/04-Delphi.pdf.

Hyvänen, Ari-Elmeri (2016): Poliitikan faktoista on syytäkin olla huolissaan. <http://politiikasta.fi/politiikan-faktoista-syytakin-huolissaan/>.

KAUTE-säätiö (2016): Äänestä parasta ideaa digitaalisen muutoksen tutkimukseen. <http://kaute.fi/apurahat/tulenkantajat-haku/aanestys>.

Korvela, Paul-Erik (2016): Olemma aina eläneet faktojen jälkeistä aikaa. <http://politiikasta.fi/elaneet-faktojen-jalkeista-aikaa/>.

Kuusi, Osmo (2014): Delfoi-metodi. <https://methodix.fi/2014/05/19/kuusi-delfoi-metodi/>.

Linturi, Hannu, Linturi, Jenni ja Rubin, Anita (2013): eDelfoi – metodievoluutiota verkossa. <https://methodix.fi/2014/11/26/edelfoi-metodievoluutiota-verkossa/>

Mannermaa, Mika (2008): Jokuveli. WSOYpro.

Mickelsson, Rauli (toim.) (2014): Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/tva/tutkimus/julkaisut/Documents/Poliittinen-vaikuttaminen-tulevaisuudessa.pdf>

Myers, Joe (2016): How do the world's biggest companies compare to the biggest economies? <https://www.weforum.org/agenda/2016/10/corporations-not-countries-dominate-the-list-of-the-world-s-biggest-economic-entities/>

Paloheimo, Heikki ja Ollila, Anne (2007): Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 5: Kansanedustajan työ ja arki. Edita.

Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. ja Pitkänen, Ville (2009): Poliitiikan journalismin tila Suomessa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-4153-7>.

Ruostetsaari, Ilkka (2014): Vallan sisäpiirissä. Vastapaino.

Soininvaara, Osmo (2015): Jäähvyäiset eduskunnalle. Teos.

Swentorzetski, Reinhold (1935): Eduskunta ja edustajat: kritiikkiä ja itsekritiikkiä. Vapauden kirjapaino.

Tilastokeskus (2015): Suomen virallinen tilasto, Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö, Liitetaulukko 22, Internetin käyttö viestien kirjoittamiseen ja poliittisten mielipiteiden kirjoittamiseen, 12.3.2017. http://www.stat.fi/til/sutivi/2015/13/sutivi_2015_13_2016-12-14_tau_014.fi.html.

Tuikka, Timo J. (2015): Vuosisadan sankarit ja pelurit. Otava.

Vesa, Juho ja Kantola, Anu (2016): Kuka pääsee mukaan? Miten järjestöjen ääni kuuluu lakien valmistelussa, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 59/2016. <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=15502>.

Vuorelma, Johanna (2017): Totuuden aikana faktat eivät ole totuudellisia vaan jaettuina. <http://politiikasta.fi/totuuden-aikana-faktat-eivat-totuudellisia-jaettuina/>.

Wilenius, Markku (2015): Tulevaisuuskirja metodi seuraavan aikakauden ymmärtämiseen. Otava.

Kirjoittaja

Kauppatieteiden maisteri **Johanna Lähteenmäki** opiskelee valtiotieteitä Helsingin yliopistossa ja on innostunut tulevaisuudentutkimuksesta. Tämä EVA Arvio on tulevaisuudentutkimuksen sivuaineen kurssityö.

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA on vuonna 1974 perustettu elinkeinoelämän think tank, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA on Suomen merkittävin kohtaamispaikka ja verkosto elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajille. EVAlla on myös keskustelijan, haastajan ja unilukkarin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Think tankille tyypillisesti EVAn tunnusmerkkejä ovat analyyttisyys ja poleemisuus.

EVAn julkaisemat EVA Arviot esittelevät ajankohtaisia ideoita, keskustelunaiheita, henkilöitä ja teoksia. Arvioiden kirjoittajat vastaavat esitetyistä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.

ISSN 2342-0731 (Painettu)

ISSN 2342-074X (PDF)